השנית ואיצטריך למיכתב בכל שנה ושנה דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין קא משמע לן השנית ואי אשמועינן השנית הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני קמ"ל בכל שנה ושנה ורבי אליעזר בר' יוסי האי השנית מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה דאמר רב שמואל בר יהודה בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס [א]רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה [1]הלא כתבתי לך שלישים ולא רבעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה [2]כתב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה כתנאי כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע ר' אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה נאמרה לקרות [ב]ולא נאמרה ליכתוב מיתיבי [ג]רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים ר' יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת ר' שמעון אומר קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אבל [א]רות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים הוא דאמר כר' יהושע תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר [ב]קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר [3]וידבר שלשת אלפים משל ואומר [4]אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב תא שמע אל תוסף על דבריו תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [5]ויאמר המן בלבו ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [6]ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ר"מ אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [7]ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר [8]ובבזה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר [9]קימו וקבלו [ד]קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא [ה]לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דרבי אליעזר סברא הוא דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא [ו]כר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא דאמר [ז]בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (א) רבינא [ח]היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רב יוסף אמר מהכא [10]וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא [10]וזכרם לא יסוף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב יוסף [11]ומשלוח מנות איש לרעהו [ג]שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים [ד]שתי מתנות לשני בני אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קיימת

לבסוף קבעוה כו'. וזהו השנית: **שלחה להם.** בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה: **קבעוני.** ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: **קנאה את מעוררת עלינו.** שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: **כבר אני כתובה.** ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: **רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו.** הא דאמרינן לקמן: **בכוליה סדר מועד.** שהוזכרה שם זוג זה של ארבע חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכניסין רבי יונתן: **שלישים.** בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר שבשלשתו אי אתה רשאי לרבעו: **זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה.** דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד: **אינה מטמאה את הידים.** כשאר ספרים דאמר ביציאות השבת (דף יד.) שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה [ט] ומחלוקת בית שמאי וב"ה היא: **הוא דאמר כרבי יהושע.** דאמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה: **והלא כבר נאמר וידבר כו'.** וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה: **אל תוסף על דבריו.** מקרא הוא בספר משלי: **דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב.** ולעולם מה שכתב משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקב"ה: **תא שמע אל תוסף על דבריו.** מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה ברוח הקודש נאמרו: **ויאמר המן בלבו.** מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: **ויודע הדבר למרדכי.** מי גלה לו רוח הקדש שרה עליו: **ובבזה לא שלחו את ידם.** היאך ידעו מה עשו הרחוקים: **מפיש ואמר טובא.** יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: **נדמתה לו כאומתו.** והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי חייא בר אבא לקמן בפירקין [י]: **פריסתקי שדור.** שלוחים שלחו להם למרדכי ואסתר שלא נגענו בביזה שלא ירע למלך: **לא יעברו.** מנא ידע את העתיד: **מנות.** מיני מעדנים: **שתי מנות לאדם אחד.** דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו [כ] שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים [ל] שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע: **עגלא תלתא.** שלישי לבטן:

ה"ג

נאמרה לקרות ולא לכתוב. משמע דסבר דמותר לקרותה ע"פ וקשה דהיכי פליג על סתם משנה דלקמן דפ"ב (דף יז.) (ב) דתני קראה על פה לא יצא ורב נמי הוא דאמר לקמן (דף יט.) שצריך לכותבה ולתופר' בגידין ור' יוחנן נמי [אמר] (שם:) דאם קראה (ג) בין הכתובים לא יצא לכך נר' לפר' דהא דקאמר לא ניתנה ליכתב ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנה ליכתב ולקרות ואכתי קשיא דהא אמרינן בפ' (ד) הממונה במסכת יומא (דף כט.) נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ופריך והא איכא חנוכה ומשני ניתן ליכתב קאמר ופריך הניחא למאן דאמר ניתן ליכתב אלא למאן דאמר לא ניתן ליכתב מאי איכא למימר (ה) ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דהא איכא חנוכה שניתנה לכתוב מדרבנן במגילת תענית ותירץ הר"ר אלחנן דכתיבה דמגילה מהניא טפי דהא צריכה גידין ושרטוט וכמה דברים דלא צריכי במגילת תענית:

לכולהו (ו) איכא פירכא בר מדשמואל. וקשה לשמואל מי ליכא פירכא דהא רבא גופיה הוא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פח. ושם) (מכאן מודעא רבה לאורייתא) שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמא דאיצטריך קרא לדרשא אחרינא ויש לומר דלא חשיב האי פירכא דהא שפיר שמעינן מינה תרתי ולא דמי האי פירכא לשאר פירכות דאינך דסתר סברתם לגמרי [מ]:

ורב נחמן אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם. דבריש דקרא לא חזינן אלא היהודים שבאותו הדור:

דלא

מסורת הש"ס

א) סוכה ד: שבת נד:, ב) [יומא כט.], ג) ידים פ"ג מ"ה עדיות פ"ה מ"ג [ע"ש שינוי נוסחאות ועיין בתוי"ט], ד) מכות כג:, ה) [חגיגה י. וש"נ], ו) לקמן יג., ז) [שם: ושם אית' רבי יוחנן], ח) יומא פה: חגיגה י., ט) נ"א ומגזירת, י) [דף יג:], כ) [אסתר ט], ל) [שם], מ) [ועי' תוס' שבת פח. ד"ה אמר רבא כתבו עוד תירוץ שני וע"ע תוס' שבועות לט. ד"ה קיימו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא היינו דאמרי אינשי: (ב) תום' ד"ה נאמרה וכו' דפ"ב דתנן קראה וכו': (ג) בא"ד דאם קראה במגילה הכתובה בין הכתובים וכו': (ד) שם פרק א"ל הממונה: (ה) שם מאי איכא למימר מוקים לה כרבי בנימין בר יפת ואין לומר: (ו) ד"ה לכולהו. נ"ב עיין פ"ק דחגיגה בתוס' ד"ה דלמא כר' יהודה בדף י' ע"א:

מוסף רש"י

רב ורב חנינא כו' מתנו. להך מילתא דלקמן (סוכה ד:). **בכולי סדר מועד.** כל היכי דאמרינן האי זוגא כי הדדי בשמעתא, איכא אמוראי דמחלפי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן (סוכה ד: וכעי"ז שבת נד:). **ברוח הקודש.** השראת השכינה (עי' ע"ז כ:). **חדא פלפלתא.** גרעין אחד (יומא פה:) גרעין אחד של פלפל (חגיגה י.). **אטמא.** ירך (חולין מב.). **וגרבא דחמרא.** איפה של יין (פסחים לז:).

רבינו חננאל

קנאה את מעורר[ת] עלינו. כלומר כיון שתיכתב ותיקבע לדורות יהיו האומות שומעין הדבר הזה ומתקנאים ואומרים נשלם גמולכם. **שלישים ולא רביעים,** פירוש לא נתן להיכתב א) זכרון עמלק. פעמ'ים אמו'רות בתורה ויבא עמלק, [זכור אשר עשה לך עמלק. ופעם בנביאים, פקדתי את אשר עשה עמלק]. **וקיימא לן** כר' אלעזר המודעי דאמר כתוב זאת, מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. זכרון, מה שכתוב בנביאים. בספר, מה שכתוב במגילה. **אסתר מטמא את הידים** דברי ר' שמעון בן יוחי. **פירוש** כל כתבי הקודש מטמאין את הנוגע בהן, כדתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים, תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום [וכתב עברי] אין מטמאין את הידים. (כתב עברי) לעולם אינו מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו. אומרים צדוקין קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים וכתבי המירס אינן מטמאין את הידים. אמר להם רבן יוחנן בן זכאי וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד, הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין ועצמות יוחנן כהן גדול טמאין. אמרו לו לפי (שחובתן) [חיבתן] הן טומאתן, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודות. אמר להן אף כתבי הקדש לפי (חובתן) [חיבתן] הן טומאתן כו'. כלומר גזרו עליהן טומאה שלא יהיו מצווין לנגיעתן בכל עת. ומפורש במסכת שבת פרק ראשון

עין משפט נר מצוה

מה א ב מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מו ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מז ד מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרצד סעיף א:

תורה אור השלם

1. הֲלֹא כָתַבְתִּי לְךָ שָׁלִישִׁים בְּמֹעֵצֹת וָדָעַת: משלי כב כ
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: שמות יז יד
3. וַיְדַבֵּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף: מלכים א ה יב
4. אַל תּוֹסְףְּ עַל דְּבָרָיו פֶּן יוֹכִיחַ בְּךָ וְנִכְזָבְתָּ: משלי ל ו
5. וַיָּבוֹא הָמָן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה לַעֲשׂוֹת בָּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ וַיֹּאמֶר הָמָן בְּלִבּוֹ לְמִי יַחְפֹּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יְקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי: אסתר ו ו
6. וּבְהַגִּיעַ תֹּר אֶסְתֵּר בַּת אֲבִיחַיִל דֹּד מָרְדֳּכַי אֲשֶׁר לָקַח לוֹ לְבַת לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הֵגַי סְרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים וַתְּהִי אֶסְתֵּר נֹשֵׂאת חֵן בְּעֵינֵי כָּל רֹאֶיהָ: אסתר ב טו
7. וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכַי וַיַּגֵּד לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי: אסתר ב כב
8. עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא צֹרֵר הַיְּהוּדִים הָרָגוּ וּבַבִּזָּה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם: אסתר ט י
9. קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֵת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
10. וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וָעִיר וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעַבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם: אסתר ט כח
11. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים: אסתר ט כב

רבינו חננאל (המשך)

והספר מאי טעמא גזרו ביה, דאמר רב משירשיא בתחילה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ספר תורה, אמרי האי קודש והאי קודש, כיון דחזו דאתו לידי פסידא, שהיו העכברים אוכלין הספרים, גזרו ביה רבנן. **אסתר** (מטמאה את הידים) ברוח הקודש נאמרה, שנאמר קיימו וקיבלו היהודים, (מכלל שיש בה קדושה) קיימו למעלה מה שקיבלו עליהן למטה, וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר המן בלבו, וכיוצא בו, מי מודע מה היה בלבו אלא הק'ב"ה. **תני רב יוסף** ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מנות לאדם אחד, דכתיב מנות איש לרעהו. ומתנות לאביונים, שתי מתנות לשני בני אדם. ר' **יהודה נשיאה** שלח לר' הושעיא ירך של עגל שלישי לבטן וקנקן יין, שלח ליה

א) נראה דחסר כאן וצ"ל זכרון עמלק פעם רביעי כי פעמים אמור בתורה ויבא עמלק וזכור את וגו' ופעם שלישי בנביאים זכרתי את אשר וגו' וקיי"ל וכו'.

בפרוזבוטי אמר רב פפא וקרו ליה עבדא דמזדבן (א) בטלמי וכל זה איננו שוה לי מלמד שכל גנזיו של אותו רשע חקוקין על לבו ובשעה שרואה את מרדכי יושב בשער המלך אמר כל זה איננו שוה לי ואמר א)ר' אלעזר אמר רבי חנינא עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק שנאמר 1ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי [וגו'] מאי לעטרת צבי ולצפירת תפארה לעושין צביונו ולמצפין תפארתו יכול לכל ת"ל לשאר עמו ב)למי שמשים עצמו כשירים 2ולרוח משפט זה הדן את יצרו וליושב על המשפט זה הדן דין אמת לאמתו ולגבורה זה המתגבר על יצרו משיבי מלחמה (ב) שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה שערה [אלו ת"ח] שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבונו של עולם מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הקדוש ברוך הוא ישראל עסקו בתורה אומות העולם לא עסקו בתורה אמר ליה 3גם אלה ביין שגו ובשכר תעו פקו פליליה אין פקו אלא גיהנם שנאמר 4ולא תהיה זאת לך לפוקה ואין פליליה אלא דיינין שנאמר 5ונתן בפלילים 6ותעמד בחצר בית המלך הפנימית א"ר לוי כיון שהגיעה לבית הצלמים נסתלקה הימנה שכינה אמרה 7אלי אלי למה עזבתני שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון או שמא על שקראתיו כלב שנאמר 8הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי חזרה וקראתו אריה שנאמר 9הושיעני מפי אריה 10ויהי כראות המלך את אסתר המלכה אמר רבי יוחנן ג' מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה אחד שהגביה את צוארה ואחד שמשך חוט של חסד עליה ואחד שמתח את השרביט וכמה אמר רבי ירמיה שתי אמות היה והעמידו על שתים עשרה ואמרי לה על שש עשרה ואמרי לה על עשרים וארבע במתניתא תנא על ששים וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב 11שיני רשעים שברת ואמר ריש לקיש ג)אל תקרי שברת אלא שריבבת °רבה בר עופרן אמר משום ר"א ששמע מרבו ורבו מרבו מאתים 12ויאמר לה המלך ד)לאסתר המלכה מה בקשתך עד חצי המלכות ולא כל המלכות ולא דבר שחוצץ למלכות ומאי ניהו בנין בית המקדש 13יבא המלך והמן אל המשתה ת"ר מה ראתה אסתר שזימנה את המן ר"א אומר פחים טמנה לו שנאמר 14יהי שלחנם לפניהם לפח ר' יהושע אומר מבית אביה למדה שנאמר 15אם רעב שונאך האכילהו לחם וגו' ר"מ אומר כדי שלא יטול עצה וימרוד ר' יהודה אומר כדי שלא יכירו בה שהיא יהודית ר' נחמיה אומר כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסיחו דעתן מן הרחמים ר' יוסי אומר כדי שיהא מצוי לה בכל עת ר"ש בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס רבי יהושע בן קרחה אומר אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא רבן גמליאל אומר מלך הפכפכן היה אמר רבי גמליאל עדיין צריכין אנו למודעי דתניא ר' אליעזר המודעי אומר קנאתו במלך קנאתו בשרים רבה אמר 16לפני שבר גאון אביי ורבא דאמרי תרווייהו 17בחומם אשית את משתיהם וגו' אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו א"ל כמאן חזיא אסתר ועבדא הכי א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי 18ויספר להם המן את כבוד עשרו ורוב בניו וכמה רוב בניו אמר רב ל' עשרה מתו ועשרה נתלו ועשרה מחזרין על הפתחים ורבנן אמרי אותן שמחזרין על הפתחים שבעים הויא דכתיב 19שבעים בלחם נשכרו אל תקרי שבעים אלא שבעים ורמי בר אבא אמר כולן מאתים ושמונה הוו שנאמר ורוב בניו ורוב בגימטריא מאתן וארביסר הוו °אמר רב נחמן בר יצחק ורב כתיב 20בלילה ההוא נדדה שנת המלך אמר רבי תנחום נדדה שנת מלכו של עולם ורבנן אמרי נדדו עליונים נדדו תחתונים רבא אמר שנת המלך אחשורוש ממש נפלה ליה מילתא בדעתיה אמר מאי דקמן דזמינתיה אסתר להמן דלמא עצה קא שקלי עילויה דההוא גברא למקטליה הדר אמר אי הכי לא הוה גברא דרחים לי דהוה מודע לי הדר אמר דלמא איכא איניש דעבד בי טיבותא ולא פרעתיה משום הכי מימנעי אינשי ולא מגלו לי מיד ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי הימים ויהיו נקראים מלמד שנקראים מאיליהן 21וימצא כתוב כתב מבעי ליה מלמד

ששמשי

בוטי. לשון עניות כמו והעבט תעביטנו (דברים טו) במסכת גיטין (דף לז.): **בטולמי נהמא.** בככרות לחם. עשרים לחם שעורים (מלכים ב ד) מתרגמינן עשרין טולמין דלחמא: **לרוח משפט.** לשופטים את רוחן יהיה לעטרה: **דן את יצרו.** כופהו לשוב בתשובה: **ומתגבר על יצרו.** אינו הולך אחריו לעבור עבירה: **שמשכימין כו'.** והיינו שערה שעושין [שנעשים שוערים] לפתוח דלתות בהשכמה ולאחר [שם עד] זמן נעילתו: **גם אלה.** אלו הרשעים הנידונין בגיהנם: **ביין שגו.** כלומר אף הם עשו כהם לפיכך דנם: **פקו פליליה.** לגיהנם נשפטו: **אלי אלי למה עזבתני.** במזמור אילת השחר הוא: **על אונס.** [אע"פ] שאני באה אליו מאלי אונס הוא: **הצילה מחרב נפשי.** באותו מזמור הוא: **אמתה של בת פרעה.** ותשלח את אמתה ותקחה (שמות ב): **בשיני רשעים.** עוג מלך הבשן במס' ברכות פרק הרואה (דף נד:) ה)[שעקר הר בת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו ושלח הקב"ה נמלים ונקבוהו ונכנס בצוארו בקש לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן]: **אל תקרי שברת אלא שרבבת** גרסינן. ומשיני רשעים נפיק להאי דרשה דליכתוב קרא ושן רשע אלא י' דשיני וי"ס דרשעים הרי ששים: **ולא דבר שחולץ במלכות.** בנין הבית שהוא באמצע של עולם כדאמרינן בסדר יומא (דף נד:) אבן שתיה שממנה נשתת העולם: **מבית אביה למדה.** שמעה התינוקות אומרים כן: **וימרוד.** במלך שהיתה שעתו מקלקלת: **שיהא מלוי לה.** אולי תוכל להכשילו בשום דבר לפני המלך: **ירגיש הקב"ה.** שאף אני מקרבת שונאיהן של ישראל. אי נמי ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי: **שיהרג הוא והיא.** שיחשדני המלך ממנו ויהרוג את שנינו. [נ"א וכי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה]ו): **מלך הפכפך היה.** וחוזר בדיבורו. אמרה שמא אוכל לפתותו ולהורגו ואם לא יהא מזומן תעבור השעה ויחזור בו: **בחומם אשית את משתיהם.** על בלשצר וסיעתו נאמר בשובם מן המלחמה שדריוש וכורש היו צרין על בבל ונצחן בלשצר אותו היום והיו עייפים וחמים וישבו לשתות ונשתכרו ובאותו היום נהרג. ואף אסתר אמרה מתוך משתיהן של רשעים באה להם פורענות: **שבעים בלחם נשכרו.** יונתן תרגם על בניו של המן: **שנת מלכו של עולם.** דוגמא ויקץ כישן ה' (תהלים עח) לנקום נקמתו: **נדדו עליונים.** שהיו מלאכים מבהילים אותו כל הלילה ואמרו לו כפוי טובה שלם טובה למי שעשאה לשון מורי. ויש אומרים [נדדו עליונים] כדי שירבו בתחנונים לבקש על הדבר: **מאי דקמן דזמינתיה.** כלומר מה זאת הבאה לפני עכשיו דבר חדש כזה: **כתוב.** משמע שהיה כתוב מחדש כתב משמע מעיקרא וימצא כתוב ספר זכרון לפניו אשר הגיד מרדכי:

שמשי

זה הדן דין אמת לאמתו. נראה דמשום הכי נקט אמת לאשמועינן דדין מרומה צריך לחקור העדים בטוב עד שיתבאר האמת ואז ידונו אותו לאמתו ז): [ה"ג **אל תקרי שברת אלא שרבבת.** ל' אשתרבובי (סוכה ה.) ול"ג שריבבת]:

תורה אור השלם

1. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאָר עַמּוֹ: ישעיהו כח ה
2. וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעְרָה: ישעיהו כח ו
3. וְגַם אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא שָׁגוּ בַשֵּׁכָר נִבְלְעוּ מִן הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשֵּׁכָר שָׁגוּ בָּרֹאֶה פָּקוּ פְּלִילִיָּה: ישעיהו כח ז
4. וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל לֵב לַאדֹנִי וְלִשְׁפָּךְ דָּם חִנָּם וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ וְהֵיטִב יְיָ לַאדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת אֲמָתֶךָ: שמואל א כה לא
5. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
6. וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבָּיִת: אסתר ה א
7. אֵלִי אֵלִי לָמָה עֲזַבְתָּנִי רָחוֹק מִישׁוּעָתִי דִּבְרֵי שַׁאֲגָתִי: תהלים כב ב
8. הַצִּילָה מֵחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד כֶּלֶב יְחִידָתִי: תהלים כב כא
9. הוֹשִׁיעֵנִי מִפִּי אַרְיֵה וּמִקַּרְנֵי רֵמִים עֲנִיתָנִי: תהלים כב כב
10. וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בֶּחָצֵר נָשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שַׁרְבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשַּׁרְבִיט: אסתר ה ב
11. קוּמָה יְיָ הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהַי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבַי לֶחִי שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ: תהלים ג ח
12. וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בַּקָּשָׁתֵךְ עַד חֲצִי הַמַּלְכוּת וְיִנָּתֵן לָךְ: אסתר ה ג
13. וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן הַיּוֹם אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לוֹ אסתר ה ד
14. יְהִי שֻׁלְחָנָם לִפְנֵיהֶם לְפָח וְלִשְׁלוֹמִים לְמוֹקֵשׁ: תהלים סט כג
15. אִם רָעֵב שֹׂנַאֲךָ הַאֲכִלֵהוּ לָחֶם וְאִם צָמֵא הַשְׁקֵהוּ מָיִם: משלי כה כא
16. לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כִשָּׁלוֹן גֹּבַהּ רוּחַ: משלי טז יח
17. בְּחֻמָּם אָשִׁית אֶת מִשְׁתֵּיהֶם וְהִשְׁכַּרְתִּים לְמַעַן יַעֲלֹזוּ וְיָשְׁנוּ שְׁנַת עוֹלָם וְלֹא יָקִיצוּ נְאֻם יְיָ: ירמיהו נא לט
18. וַיְסַפֵּר לָהֶם הָמָן אֶת כְּבוֹד עָשְׁרוֹ וְרֹב בָּנָיו וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גִּדְּלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְּׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: אסתר ה יא
19. שְׂבֵעִים בַּלֶּחֶם נִשְׂכָּרוּ וּרְעֵבִים חָדֵלּוּ עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה: שמואל א ב ה

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין קיא: ע"ש כמה שינויס ובפרש"י שס], ב) [ר"ה יז:], ג) ברכות נד: סוטה יב:, ד) [צ"ל מה לך אסתר המלכה ומה], ה) ס"א, ו) [סוף תענית כט ע"א], ז) [ועי' תוס' ב"ב ח: ד"ה דין],

◆

גליון הש"ס

גמ' רבה בר עופרן. ע"ל י ע"ב תד"ה רבה: שם אמר רנב"י ורב כתיב. כעין זה יומא לח ע"ב ודף עה ע"ב:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' עבדא דמזדבן בטולמי דנהמא ואמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא כצ"ל ותיבות וכל זה איננו שוה לי מלמד וכו' אמר כל זה איננו שוה לי נמחק: (ב) שם משיבי מלחמה אלו שנושאין:

◆

מוסף רש"י

יכול לכל. למי שעושין צביונו אע"פ שמתגאה (סנהדרין קיא:). **שמשים עצמו כשירים.** שירים שאין נחשבין, כך אינו חשוב בעיניו ואינו מתגאה (שם). **ולרוח משפט.** שופט את רוחו (שם). **המתגבר על יצרו.** מרגיז יצר טוב על יצר הרע, אם היצה"ר אמר לו עשה עבירה זו, לא דיו שנמנע מן העבירה אלא הולך ועושה מצוה, ומתגבר עדיף מרודה (שם). **שערה.** אלו בתי כנסיות (שם). **מה נשתנו אלו מאלו.** שיש בהם מדות הללו מן השאר, אמר הקב"ה ביין שגו (שם, ול"ג שם אמר לה הקב"ה ישראל כו'). **אלא שריבבת.** לשון אשתרבובי אשתרבוב, ירדו וגדלו למטה (ברכות נד:).

◆

רבינו חננאל

ובוטי, פי' עשירים ודלים. עתיד הק'ב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שנ' ביום ההוא יהיה ה' צבאות לעטרת צבי וגו'. שערה, שמשכימין ומעריבין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. אמרה מידת הדין לפני הק'ב"ה כו'. אמר ליה רבה בר אבוה לאליהו כמאן חזאי אסתר דעברה הכי, א"ל ככולהו תנאי וככולהו אמוראי.

---

20. בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהָבִיא אֶת סֵפֶר הַזִּכְרֹנוֹת דִּבְרֵי הַיָּמִים וַיִּהְיוּ נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: אסתר ו א
21. וַיִּמָּצֵא כָתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מָרְדֳּכַי עַל בִּגְתָנָא וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: אסתר ו ב